

Szerző (y.k.)

Cím Az új Nemzeti Színház.

Tároló 792
Nemzeti Színház

Idő "1913"

Forrás: Alkotmány

Bp.

1913 1/24.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Oldalsz.

Személy

Helyszám

Az új Nemzeti Színház.

Budapest, január 23.

Színházat a nemzet nagyon ritkán, csak elvétve épít, csak minden században egyszer. A múlt században talán többször is épített, de ez csak kivétel, csak a kezdet forrongásának és egyenlenségének tulajdonítható, nem valószínű, hogy a jövőben hasonló egymásután kövessék egymást a színházak, a nemzet színházai. Magánosok emelhetnek játékházakat annyit, amennyit akarnak, ez nem fontos, nem életbevágó és nagyon alul marad azon az egyetlen nevezetes alkalmon, amikor az egész ország emel a maga irodalmi és művészeti kulturájának egy hatalmas épületet, amelynek hivatása nem csak az, hogy a konkrét és magától értetődő gyakorlati célokat szolgálja, hanem még inkább a nemzet egész szellemi erejének reprezentálása. Ez és csakis ez itt a fődolog, az a tanúság, amelyet Magyarország arról a haladottságról tesz, amelyre az Úrnak ezerkilencszáztizenkettedik esztendejében eljutott. Ez az épület szembevetődően, parancsolón, visszavonhatatlanul itt fog állni évtizedeken és évtizedeken keresztül és beszélni fog azokról, akik megalkották. És — bármilyen pathetikus hangzása van az erre való utalásnak — az unokáink erről fognak reánk ismerni. Jómagam mindennap újból és újból megnézem az Operát és ismételten megcsodálom a kőbe faragott költeményt, amelyet Ybl Miklós alkotott, megemelem előtte a kalapomat. A kor előtt, amely ezt az épületet reánk örököül hagyta. Nos, ugyanilyen tisztelettel fognak reánk emlé-

kezni az unokáink, ha mi is kiérdemeljük azt. De viszont, ha az ellenkezője történne és egy olyan épületet hagynánk az utódainkra, amelynek művészi értéke negatív, ez az épület ki fogja pellengérezni szellemi kiskorúságunkat még akkor is, amikor különben már egészen megelégedeztünk róla az emberek.

Ebben rejlik a kérdés fontossága és ez dönti el azt is, hogy az új Nemzeti Színház első sorban az architektúra, a művészet kérdése. Ez így talán egészen természetesen hangzik, de nem olyan magától értetődő, ha tekintetbe vesszük azt a különösen a színházi körökben igen népszerű felfogást, amely szerint a színház első sorban a színjátszás céljainak kell hogy megfeleljen és artisztikus megoldása, művészi értéke csak másodsorban jöhet tekintetbe. Ilyen felfogás is van s ennek is megvan a maga jogosultsága. Ez a felfogás ellenben a mi fogalmazásunkban így hangzik: az új színház a modern drámai színjátszás összes követelményeinek meg kell hogy feleljen. Meg kell hogy feleljen, ez a megállapítás feltétlen és engedmények nélküli, egyenesen lehetetlen, hogy egy színházat építsenek, amely ezeknek a követelményeknek meg nem felel. De viszont ez az eshetőség nem is mérülhet fel, mert hiszen egy a színjátszás kívánságait mindenben kielégítő színházat építeni: ez a könyfeladat. Évtizedeken keresztül, a színházzal foglalkozó szakemberek ideái és tapasztalata nyomán kialakult az ideális színház típusa, ezt az ideális színházat meg lehet és meg kell csinálni. Megvannak a szabályai, megvan a módja, lehetséges, nem kell hozzá érvényes genialitás, művészet

csak a kivánságoknak és ezzel szemben a lehetőségeknek pontos tudása, matematika, megtanulható dolgok, amelyek éppen azért, mert megszereshetők, el sem engedhetők. Ez egy conditio sine qua non. Ez természetes, de nem ebben van a kérdés lényege. Ez mindenesetre befolyásol a színház alaprajz megoldását, de még ezenfelül van a tulajdonképpeni probléma, a fogas kérdés, a feladat, maga a színház, mint művészet, mint épület, mint subtilis erők lelki produkciója, mint valami, amit nem lehet kiszámítani, nem lehet megtanulni, mert az egyéni genialitás mélyén rejlik, a művész teremtő ihletében. Hogy a színház jó legyen, ez a feladat könnyebb része s éppen azért a kevésbé fontos, hogy művészi legyen, ez a nehezebb és egyszerűsége ez a fontosabb.

Ebből a szempontból azonban a Nemzeti Színház építése soha rosszabbkor nem jöhetett, mint most. Most amikor Magyarországon minden van, csak építész sincs, most, amikor csak az első zseni kísérletek történnek egy új architektonikus fejlődés megalapozására, most, amikor Budapesten legtermőbben vagy legterméketlenebbül virágozik az álművészet, amely hosszú, hosszú időkre egyenesen élvezhetetlenné, sőt elviselhetetlenné teszi a főváros utcáit. Nagyon nehéz, nagyon kétséges ma építést találni, művészt találni, aki képes arra, hogy az új színházat a nemzet méltóságának megfelelően felépítse, aki ebben az átmeneti korszakban valami határozottat, nagyot, művészt alkotson. De viszont semmi körülmények között nem szabad megengedni, hogy az új színház ennek a rossz kornak türelhető alkotása legyen. Nem halogathat.

hetünk a viszonylag legjobb álláspontjára. Az új Nemzeti Színháznak abszolút értékűnek kell lennie, mert hiszen nemcsak magunknak építjük, hanem az utánnunk következő koroknak, amelyeknek esetleg, remélhetőleg bizonyosan meglesz a maguk építőművészete s amelyek azután bosszankodva és lekicsinylőleg fogják emlegetni a nevünket, nem sokat vigasztalódva azzal, hogy mi mégis a viszonylag legjobbat nyújtottuk. Éppen azért az új színház abszolút művészi kell hogy legyen, mindenáron, bármilyen eszközökkel, minden más szempont félretételével. És ha nem tudjuk így megoldani, inkább ne építsünk új Nemzeti Színházat.

Ez alkalommal még nem célunk, hogy a pályamunkákról kritikákat mondjunk, ezt a jövőre tartjuk fenn magunknak, de annyit most is megállapíthatunk, hogy az abszolút művésziesség szempontjából a pályázat meddő. Ez nem jelenti azt, mintha nem akadna a pályamunkák között néhány érdekes, figyelemreméltó, szellemes alkotás — talán a Tóry-Pogány-féle terv a legjobb — de egyik sem olyan, hogy odaállíthatnók a jövő generáció elé és büszkén hivatkozhatnánk reá, mint művészi kulturánk kifejezőjére. Egyik sem ilyen, ami éppen az építőművészeti viszonyok zavartsága miatt nem is meglepő. De ez a zavartság egyszer csak véget fog érni és kitisztul a magyar építőművészet arca és lehetetlen, hogy el ne érkezzék az a mű, amelyben majd megtestesítve látjuk az ideáljainkat. Ezt a művet azonban be kell várni. Addig kell várni és addig kell kísérletezni, amíg el nem érkezik. Azért

igen helyes, hogy a pályabíróság új pályázatot hirdetett, mi csak azt nem helyeselhetjük, hogy ez a pályázat zártkörű. Nem megszükiteni, hanem kiterjeszteni kellene a határokat, minél szélesebbre, minél több embert közéjük vonni. A sok között inkább akad olyan, amely betölti a vágyainkat és a fáradságot avagy költségeit a feladat fontosságára való tekintettel nem szabad kimélni. Lehet, hogy a zártkörű pályázat meghozza, amit tőle várnak, de ha nem, akkor tovább kell menni. Egy érték-

telen színházra nincsen szükségünk s csak akkor lehetünk nyugodtak, ha egy olyan alkotást kapunk, amelynek értéke feltétlen. Az elhatározás csak akkor lehetséges, ha a pályázat az abszolút művészi érték szempontjából nem lesz meddő. Minden más döntés — legyen annak indító oka akár a protekció, akár a hozzá nem értés, akár a relativitás alapján nyugvó kompromisszum — merénylet lenne saját kulturális méltóságunk ellen. (yK.)